

МОДУЛЬ 4 — ОПОДАТКУВАННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ

Модуль Жан Моне ERCM — Правове регулювання криптоактивів: від основ до поглибленого рівня

Грант № 101126839 · Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У цьому модулі ми розглянемо, як оподатковуються операції з криптоактивами в одинадцяти юрисдикціях — Німеччині, Польщі, Угорщині, Мальті, Кіпрі, Естонії, Португалії, Швейцарії, Україні, Сінгапурі та ОАЕ, а також чинне й перспективне правове регулювання віртуальних активів в Україні та шляхи його гармонізації з Регламентом MiCA. Розглянемо ці питання послідовно.

ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОАКТИВІВ У РІЗНИХ ДЕРЖАВАХ

4.1. Німеччина;

Оподаткування криптовалюти у Німеччині базується на підході, за яким криптоактиви для фізичних осіб не визнаються валютою, а розглядаються як «інші активи» у розумінні § 23 EStG. Це означає, що операції з ними підпадають під режим оподаткування приватних операцій з відчуження. Ключове значення має строк володіння: якщо криптоактив відчужується протягом одного року з моменту придбання, отриманий прибуток включається до оподатковуваного доходу фізичної особи і оподатковується за прогресивною шкалою податку на доходи (від 0% до 45%) з урахуванням рівня доходу та сімейного стану платника (одружений/неодружений). Водночас, якщо період володіння перевищує 12 місяців, прибуток від відчуження криптовалюти, як правило, повністю звільняється від оподаткування, що робить довгострокове інвестування податково вигідним. Окремо встановлено поріг неоподатковуваного прибутку: якщо сукупний річний дохід від приватних операцій з відчуження не перевищує 1 000 євро, такий дохід не підлягає оподаткуванню.

Для визначення бази оподаткування застосовується метод FiFo (First-In, First-Out), відповідно до якого першими вважаються відчуженими ті криптоактиви, що були придбані раніше. При цьому платник податку має право враховувати витрати, пов'язані з придбанням криптовалюти, а також комісійні витрати, що дозволяє зменшити оподатковуваний прибуток.

Особливе значення має оподаткування доходів, отриманих не від продажу, а від використання криптоактивів. Зокрема, доходи від стейкінгу, майнінгу, криптопозик чи інших подібних операцій оподатковуються в момент їх отримання за ринковою вартістю у євро. Такі доходи класифікуються як «інші доходи» відповідно до § 22 № 3 EStG і підлягають оподаткуванню за загальною ставкою податку на доходи фізичних осіб. У подальшому, якщо отримані таким чином криптоактиви продаються протягом одного року, виникає додатковий обов'язок зі сплати податку як за приватною операцією з відчуження.

З практичної точки зору, більшість операцій з криптовалютою мають податкові наслідки. Купівля криптоактивів за євро не оподатковується, однак їх подальший продаж, обмін на інші

криптоактиви або використання для оплати товарів і послуг може призводити до виникнення оподаткованого прибутку. Важливо, що навіть обмін однієї криптовалюти на іншу (наприклад, Bitcoin на Ethereum) розглядається як оподатковувана операція. Крім того, отримання криптовалюти як винагороди (заробітна плата, гонорар фрілансера) оподатковується податком на заробітну плату (PAYE) або податком на самозайнятість у момент її отримання.

Для юридичних осіб підхід є іншим: криптоактиви визнаються активами підприємства, і всі операції з ними включаються до оподаткованого прибутку компанії незалежно від строку володіння. На відміну від фізичних осіб, для компаній не застосовуються пільги у вигляді річного строку володіння чи неоподаткованого мінімуму. Прибуток оподатковується податком на прибуток підприємств за ставкою 15%, до якого додається солідарний збір (5,5%), а також торговий податок, ставка якого в середньому становить близько 14% і залежить від муніципалітету.

Некомерційні інвестори декларують доходи від продажу криптоактивів в щорічній податковій декларації.

Статус законного платіжного засобу - в Німеччині не має.

Отже, німецька модель оподаткування криптовалюти поєднує елементи стимулювання довгострокового інвестування з досить суворим підходом до оподаткування короткострокових операцій та поточних доходів від використання криптоактивів.

4.2. Польща;

У Польщі оподаткування операцій з криптовалютою має спеціальний режим. Прибуток від відчуження криптоактивів оподатковується за фіксованою ставкою 19% як дохід від капіталу. При цьому, якщо дохід перевищує 1 млн польських злотих, то тоді потрібно сплатити додатково «солідарний збір» у розмірі 4 %.

Оподатковуваними подіями визнаються, зокрема, конвертація криптовалюти у фіатні кошти (наприклад, польські злоті або євро), використання криптовалюти для оплати товарів, послуг чи майна, а також погашення зобов'язань за допомогою криптоактивів. Водночас обмін однієї криптовалюти на іншу (crypto-to-crypto) не вважається оподаткованою подією.

База оподаткування визначається як різниця між доходом від відчуження криптовалюти та витратами на її придбання. У загальному вигляді це можна представити як: дохід = сукупний дохід від продажу криптовалюти за рік мінус витрати, що підлягають відрахуванню. Якщо криптовалюта використовується для оплати товарів чи послуг, доходом вважається її справедлива ринкова вартість у момент такої операції. У випадках, коли криптоактиви отримані безоплатно (наприклад, через airdrop), вони зазвичай вважаються такими, що мають нульову вартість придбання (cost basis), якщо платник не ніс прямих витрат, пов'язаних з їх отриманням.

Польща застосовує специфічний підхід до обліку криптовалют, який відрізняється від методу FiFo. Згідно з позицією податкового органу Krajowa Administracja Skarbowa (KAS), платник податку повинен агрегувати всі доходи від продажу криптоактивів і всі витрати на їх придбання протягом податкового року та відображати їх у річній декларації. Такий підхід часто називають

методом «сукупних витрат». При цьому звітування є обов'язковим навіть у разі відсутності доходу - наприклад, якщо протягом року здійснювалися лише витрати на придбання криптовалюти.

Якщо у певному році витрати на придбання криптоактивів перевищують дохід від їх продажу або дохід відсутній взагалі, така різниця не втрачається, а переноситься на наступні податкові періоди. У майбутньому вона може бути врахована як витрати, що зменшують оподатковуваний дохід.

Важливо, що до витрат, які підлягають відрахуванню, включаються лише ті, що безпосередньо пов'язані з придбанням або відчуженням криптовалюти. Водночас не допускається врахування витрат на фінансування таких операцій (наприклад, проценти за кредитами), витрат на майнінг (зокрема обладнання та електроенергія), а також витрат, пов'язаних з обміном однієї криптовалюти на іншу.

Чинне податкове регулювання не встановлює окремого підходу для різних видів криптоактивів (таких як токени, стейблкоїни або NFT), тому на практиці вони, як правило, оподатковуються за однаковими правилами. Аналогічно, операції з отримання нових tokenів (наприклад, у результаті airdrop або форків) зазвичай не визнаються оподатковуваними на момент отримання, однак у подальшому їх відчуження підлягає оподаткуванню, причому базою виступає повна сума доходу (з огляду на нульову вартість придбання).

Декларування доходів від операцій з криптовалютою здійснюється у складі річної податкової декларації за формою РІТ-38, яка подається у період з 15 лютого по 30 квітня року, що настає за звітним.

Сплата податку на доходи фізичних осіб за відповідними операціями не має авансового характеру. Сплачується один платежем, при поданні податкової декларації за результатами попереднього податкового року.

Статус законного платіжного засобу - у Польщі не має.

4.3. Угорщина;

В Угорщині оподаткування операцій з криптоактивами має відносно просту та ліберальну модель, яка була суттєво оновлена у 2021 році із запровадженням спеціальних правил для віртуальних активів. Криптовалюта не визнається законним платіжним засобом, однак розглядається як об'єкт інвестування, а доходи від операцій з нею підпадають під оподаткування.

Для фізичних осіб доходи від криптовалюти оподатковуються за єдиною ставкою 15% (РІТ) без нарахування додаткових соціальних внесків. Оподатковуваним визнається прибуток, отриманий у результаті конвертації криптоактивів у фіатні кошти або їх використання для придбання товарів і послуг (що прирівнюється до продажу). Водночас обмін однієї криптовалюти на іншу не створює податкових наслідків. База оподаткування визначається як різниця між доходом від реалізації та витратами на придбання криптоактивів, причому такі витрати можуть переноситися на наступні два податкові роки. Також передбачено пільгу на

незначчні суми доходу (не може перевищувати 10 % мінімальної заробітної плати на день, але не більше у сумі за одну мінімальну заробітну плату за цілий рік). В цифровому вираженні це приблизно 624 євро на рік. Це дозволяє залучати нових «гравців» на ринок криптовалют, які тільки навчаються основам трейдингу та здобувають перший досвід, без додаткового адміністративного та/або податкового тягаря для них.

Що стосується юридичних осіб, то для них не передбачено спеціального «крипторежиму». Операції з криптоактивами оподатковуються в межах загальних правил корпоративного оподаткування. Криптоактиви визнаються активами підприємства, а прибуток від їх продажу, обміну чи іншого використання включається до загального фінансового результату компанії.

Угорщина є однією з країн ЄС із найнижчою ставкою податку на прибуток підприємств - 9% (corporate income tax). Саме за цією ставкою оподатковується прибуток компанії, включаючи прибуток від операцій з криптоактивами. На відміну від фізичних осіб, для компаній:

не застосовуються пільги щодо незначних сум доходу;

не діє правило відсутності оподаткування для crypto-to-crypto операцій - такі операції враховуються у фінансовому результаті відповідно до бухгалтерського обліку;

витрати та доходи визначаються за загальними принципами бухгалтерського та податкового обліку.

Водночас на рівні компаній можуть виникати додаткові податкові наслідки залежно від виду діяльності (наприклад, якщо операції з криптоактивами становлять основний бізнес), а також можуть застосовуватися інші податки (наприклад, місцевий бізнес-податок), що залежить від конкретної структури діяльності.

Податкові зобов'язання як для фізичних, так і для юридичних осіб виконуються шляхом подання річної податкової звітності та сплати податку у встановлені строки.

Окремо варто зазначити, що в Угорщині діяла «крипто-амністія», яка дозволяла фізичним особам задекларувати доходи від криптоактивів за попередні роки (починаючи з 2018 року) у декларації за 2022 рік із можливістю врахування витрат. Це було особливо актуально з огляду на те, що спеціальні правила оподаткування криптовалют були запроваджені лише у 2021 році.

Таким чином, угорська модель є привабливою як для приватних інвесторів, так і для бізнесу завдяки низьким ставкам оподаткування, відсутності додаткових соціальних внесків для фізичних осіб та загалом сприятливому податковому середовищу.

4.4. Мальта;

Мальта традиційно розглядається як одна з перших держав-членів ЄС, яка сформувала системний підхід до нормативного регулювання віртуальних активів. Водночас окремого спеціального режиму оподаткування криптовалют запроваджено не було - натомість у роз'ясненнях податкових органів 2018 року загальні правила оподаткування були адаптовані до

операцій із віртуальними активами.

У цих роз'ясненнях було запропоновано класифікацію віртуальних активів, яка має ключове значення для визначення податкових наслідків. Зокрема, розрізняються:

монети (coins) - класичні криптовалюти (наприклад, Bitcoin, Ethereum), які виконують функцію обміну;

токени (tokens), що поділяються на:

utility tokens - використовуються в межах певної платформи як засіб доступу до послуг;

financial (security) tokens - мають ознаки фінансових інструментів і прирівнюються до цінних паперів;

гібридні токени, які можуть поєднувати характеристики різних типів активів.

Така класифікація є визначальною, оскільки саме від природи активу залежить порядок його оподаткування.

Ключовим підходом мальтійської податкової системи є розмежування інвестиційної (пасивної) та підприємницької (торгівельної) діяльності з криптоактивами. Оподаткуванню, як правило, підлягають саме операції, які мають ознаки системної комерційної діяльності (trading). Якщо ж операції з криптовалютою є поодинокими та не мають ознак бізнесу, вони можуть не підпадати під оподаткування.

Для визначення того, чи є діяльність підприємницькою, застосовується тест так званих "badges of trade", сформований судовою практикою. Серед критеріїв - частота операцій, намір отримання прибутку, спосіб фінансування, тривалість володіння активом тощо.

У випадку, якщо діяльність визнається підприємницькою, прибуток оподатковується за загальними правилами. Для фізичних осіб це означає застосування прогресивної шкали податку на доходи (до 35%). Наприклад, доходи від фінансових токенів, які за своєю суттю є аналогом дивідендів або інвестиційного доходу, оподатковуються відповідно до загальних правил оподаткування таких доходів.

Для цілей оподаткування всі операції з DLT-активами повинні оцінюватися за ринковою вартістю. Вартість криптоактивів має бути конвертована у фіатну валюту, в якій платник податків веде облік або подає фінансову звітність. Якщо ринкова вартість безпосередньо недоступна, вона визначається на основі середніх котирувань на авторитетних біржах на дату здійснення операції. У разі відсутності таких даних допускається використання інших обґрунтованих методів оцінки, прийнятих для податкового органу.

Якщо компанія отримує оплату у криптовалюті, така операція для цілей оподаткування розглядається аналогічно до отримання оплати у фіатній валюті - тобто як звичайний дохід від господарської діяльності. Водночас податковий режим операцій із токенами залежить від їх класифікації: фінансові токени оподатковуються за правилами, застосовними до фінансових інструментів, тоді як utility-токени - за загальними правилами доходів.

Таким чином, мальтійська модель оподаткування криптоактивів базується не на спеціальних податкових ставках, а на інтеграції криптовалюти у загальну систему оподаткування з акцентом на економічну сутність операцій та їх класифікацію.

Криптовалюта на Мальті не має статусу законного платіжного засобу, однак визнається об'єктом, що має економічну цінність і може бути використаний у господарському обороті.

4.5. Кіпр;

З 1 січня 2026 року кіпрська система оподаткування криптовалют передбачає, що прибутки від продажу криптоактивів оподатковуватимуться за фіксованою ставкою 8%, яка застосовуватиметься як до фізичних осіб, так і до компаній. Наприклад, якщо інвестор продає криптовалюту на суму 100 000 євро, податок, що підлягає сплаті з прибутку, становить 8 000 євро.

Оподатковуваною подією є відчуження (disposal) криптоактиву. До них належать продаж криптовалют за фіатну валюту, таку як євро, обмін однієї криптовалют на іншу та використання цифрових активів для купівлі товарів чи послуг.

Для активних трейдерів різниця помітна. Фізична особа з річним торговим прибутком у розмірі 500 000 євро тепер сплачуватиме 8% податку на прибуток замість потенційних 35%, що призведе до зниження загальних податкових зобов'язань.

Статус податкового резидентства інвестора визначає, як ці нові правила застосовуються до нього. Податкові резиденти Кіпру, тобто ті, хто проводить у країні більше 183 днів на рік або має основні ділові та сімейні зв'язки, оподатковуються податком у розмірі 8% на продаж криптовалют по всьому світу. Нерезиденти оподатковуються лише з прибутків, отриманих безпосередньо на Кіпрі. Фізичні особи, які не мають статусу резидента (нерезидента), звільняються від податків на дивіденди та відсотки, що може бути актуальним для певних інвестиційних портфелів. Для компаній застосовується стандартна ставка 8%, хоча юридичні особи повинні належним чином документувати свою казначейську політику.

Важливо, чого не торкнулися зміни - дохід від винагород за стейкінг або майнінг все ще розглядається згідно зі загальними правилами податку на прибуток (до 35% для фізичних осіб) і не підлягає оподаткуванню податком у розмірі 8%.

Крім того, оновлене законодавство містить конкретні рекомендації щодо того, як розглядаються різні сценарії управління активами:

Нереалізовані прибутки: Податок у розмірі 8% застосовується лише до реалізованих відчужень. Активи, що утримуються без продажу чи обміну, не призводять до податкових подій.

Корпоративні структури: Зареєстровані кіпрські компанії підлягають стандартній ставці 8%. Корпоративні власники, які не мають юридичної адреси, оцінюються згідно з існуючими податковими пільгами для підприємств, що потенційно призводить до ефективних ставок від 8% до 10%.

Обробка капітальних збитків: Оскільки збитки не можуть бути перенесені на наступний період, вони розраховуються з прибуткових продажів протягом того самого календарного року. Наприклад, для інвестора з прибутком у розмірі 200 000 євро та збитком у розмірі 50 000 євро в одному році, податок у розмірі 8% застосовується лише до чистих 150 000 євро.

Декларація подається в рамках загальної річної податкової звітності. Сплата податку здійснюється одноразово разом із поданням декларації за результатами попереднього податкового року.

4.6. Естонія;

Естонія зробила значні кроки для регулювання віртуальних активів. Цей шлях розпочався у 2019 році зі змін до Закону про запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму (MLTFPA), які підпорядкували постачальників послуг віртуальної валюти правилам боротьби з відмиванням грошей (AML) та фінансуванням тероризму (CTF). Ці постачальники були зобов'язані отримати ліцензії від Естонського підрозділу фінансової розвідки (FIU) та впровадити такі заходи, як належна перевірка клієнтів, моніторинг транзакцій та звітування про підозрілу діяльність.

Значні зміни відбулися 1 липня 2024 року з введенням у дію Закону про ринок криптоактивів, який узгодив законодавчу базу Естонії з Регламентом Європейського Союзу про ринки криптоактивів (MiCA) та Регламентом (ЄС) 2022/2554 про цифрову операційну стійкість (DORA). Згідно з цим новим режимом, усі постачальники послуг з криптоактивами (CASP) повинні отримати ліцензію від Естонського управління фінансового нагляду (FSA). Попередні ліцензії, видані FIU, залишатимуться дійсними лише до 1 липня 2026 року. Сфера регулювання розширилася та охоплює не лише біржі та гаманці, а й торгові платформи, зберігачів та емітентів токенів, пов'язаних з активами, та токенів електронних грошей. CASP тепер підпадають під вимоги щодо управління, достатності капіталу, захисту активів клієнтів, прозорості та розгляду скарг. Вони також повинні мати зареєстрований офіс в Естонії.

В Естонії віртуальний актив розуміється як цифрове представлення вартості, яке можна передати, зберігати або торгувати в цифровому вигляді, і яке фізичні чи юридичні особи приймають як засіб оплати або інвестування. Важливо, що віртуальний актив не випускається та не гарантується жодним центральним банком чи органом державної влади, не є законним платіжним засобом і не кваліфікується як традиційна фіатна валюта чи кошти згідно із законодавством про платіжні послуги.

В Естонії операції з віртуальними активами оподатковуються як дохід від відчуження майна. Криптоактиви розглядаються як рухоме майно, тому будь-яке їхнє відчуження (продаж, обмін на фіат, товари, послуги) є оподатковуваною подією.

Обмін одного криптоактиву на інший (crypto-to-crypto) також вважається оподатковуваним відчуженням. Придбання криптоактивів податкових зобов'язань не створює.

База оподаткування - прибуток (вартість продажу мінус документально підтверджені витрати на придбання). Втрати від операцій з крипто можна зарахувати в межах загального доходу.

Ставка податку для фізичних осіб становить 22 % (з 2026 року). Для юридичних осіб діє унікальна естонська модель: 0 % податку на нерозподілений прибуток. Податок 22 % сплачується лише при розподілі прибутку (дивіденди, виведення тощо).

Естонія регулює стейблкоїни переважно Законом про ринок криптовалют та Законом ЄС MiCA. Хоча термін «стейблкоїн» безпосередньо не використовується, закони класифікують їх на два конкретні типи: ART, які прив'язані до кількох активів, таких як валютні кошики або товари, та EMT, які прив'язані до однієї фіатної валюти, такої як євро. Емітенти як ART, так і EMT повинні отримати дозвіл від Естонського управління фінансового обслуговування та дотримуватися правил щодо резервів капіталу, стандартів управління, прозорості та захисту прав споживачів. Вони також підлягають постійному нагляду та можуть зіткнутися з покараннями за недотримання вимог.

Що стосується NFT, вони безпосередньо не розглядаються в Законі про ринок криптоактивів або MiCA, головним чином тому, що ці правила призначені для взаємозамінних криптоактивів. Проте, NFT, як правило, виключаються з основної сфери дії цих законів, якщо вони не розроблені або не просуваються таким чином, що надають їм характеристик фінансових інструментів або інвестиційних продуктів. Наприклад, якщо NFT може бути використаний для оплати, надає права на прибуток або імітує структуру цінного паперу, він може підпадати під фінансові правила або правила боротьби з відмиванням грошей. Навіть якщо вони знаходяться поза сферою дії MiCA, особи, які пропонують або бажають допустити до торгівлі такими «іншими криптоактивами» (потенційно включаючи NFT), все ще підлягають нагляду та відповідальності.

Декларація про доходи подається до 30 квітня наступного року. Сплата податку здійснюється одночасно з поданням декларації.

4.7. Португалія;

Португалія зараз оподатковує криптовалюту після того, як нові правила були введені в дію в «Orçamento de Estado» 2023 року, але вона залишається однією з найбільш криптодружніх країн у світі.

Криптовалюти в Португалії оподатковуються залежно від характеру операції та моменту отримання доходу. До оподатковуваних подій належать:

конвертація криптовалюти у фіат;

отримання доходу в криптовалюті (зарплата, винагороди, майнінг тощо).

Водночас обміни криптовалюти на іншу криптовалюту (crypto-to-crypto) не визнаються оподаткованою подією. Інвестори можуть здійснювати такі операції без обмежень, і лише на етапі кінцевої конвертації у фіат виникає обов'язок сплати податку. Навіть якщо після конвертації кошти не виводяться на банківський рахунок, податкове зобов'язання вже виникає.

Оподаткування здійснюється в межах різних категорій податку на доходи фізичних осіб залежно від природи доходу:

Категорія А (трудові доходи) - зарплата у криптовалюті оподатковується за ринковою вартістю у євро за прогресивною шкалою;

Категорія Е (капітальні доходи) - доходи від staking, yield тощо, зазвичай оподатковуються за ставкою 28%;

Категорія G (капітальні прирости) - прибуток від купівлі-продажу криптовалюти;

Категорія В (самозайнятість) - доходи від надання послуг із оплатою у криптовалюті.

Ставки варіюються від 13,25% до 48% залежно від рівня доходу. Це означає, що при агрегуванні криптодоходів із загальним доходом ефективна ставка може суттєво відрізнятись від фіксованих 28%.

Режим оподаткування залежить від строку володіння активом:

28% - якщо криптовалюта утримувалася менше 12 місяців;

0% - якщо криптовалюта утримувалася понад 12 місяців.

Платник податків має право:

застосувати фіксовану ставку 28%, або

включити дохід до загального річного доходу та оподатковувати за прогресивною шкалою.

У разі перевищення максимального порогу доходу застосування прогресивної шкали є обов'язковим.

Резиденти Португалії зобов'язані декларувати криптодоходи у річній декларації:

основна форма - Modelo 3;

додаткові форми:

Апехо G - капітальні прибутки;

Апехо Е - інвестиційні доходи (наприклад, staking).

Подання здійснюється через електронний портал податкової служби у період з 1 квітня до 30 червня року, що настає за звітним.

У разі здійснення операцій з криптовалютою в межах діяльності юридичної особи застосовується корпоративний податок на прибуток (IRC), базова ставка - 21%.

Попри запровадження нових правил, Португалія залишається привабливою для криптоінвесторів, оскільки довгострокові інвестиції (понад 12 місяців) звільняються від оподаткування. Додатково слід враховувати реформування податкових стимулів для іноземців: попередній режим NHR (Non-Habitual Resident) скасовано, але запроваджено оновлений аналог із пільговою ставкою 20% для окремих категорій доходів.

У випадку зміни податкового резидентства на Португалію, як правило, можна уникнути подвійного оподаткування за умови застосування міжнародних податкових угод, однак кожна ситуація потребує окремого аналізу.

4.8. Швейцарія;

У Швейцарії криптовалюта не визнається законним платіжним засобом у розумінні державної валюти, такої як швейцарський франк. Швейцарське федеральне податкове управління класифікує її як актив, зокрема як криптоактив або криптобазований актив. За своєю економічною сутністю вона прирівнюється до активів приватного капіталу, таких як акції чи облігації, що має визначальне значення для її податкового режиму.

Ключовою особливістю швейцарського підходу є те, що для приватних інвесторів податок на приріст капіталу не застосовується. Тобто прибуток від продажу або обміну криптовалюти, за загальним правилом, не оподатковується. Водночас це правило не поширюється на осіб, які визнаються професійними трейдерами або самозайнятими підприємцями, для яких відповідний дохід підлягає оподаткуванню як звичайний дохід.

Для визначення статусу інвестора застосовуються так звані критерії «safe harbour». До них належать, зокрема, строк володіння активом (не менше шести місяців), обсяг торгових операцій (який не повинен перевищувати п'ятикратний розмір активів на початку року), співвідношення прибутку до загального доходу (менше 50%), відсутність боргового фінансування та використання деривативів виключно з метою хеджування. Водночас ці критерії не застосовуються формально - вирішальне значення мають тривалість володіння активом, обсяг операцій та характер доходу. Остаточне рішення про статус платника податків приймається на рівні конкретного кантону.

Разом із тим криптовалюта підлягає оподаткуванню як дохід у випадках, коли вона отримується внаслідок активної діяльності. Зокрема, якщо криптовалюта виплачується як заробітна плата або як оплата за надані послуги, вона включається до оподаткованого доходу за ринковою вартістю у швейцарських франках на момент отримання. Аналогічно оподатковуються доходи від майнінгу, стейкінгу, отримання airdrop, а також, ймовірно, доходи від діяльності у сфері DeFi, зокрема yield farming або liquidity mining, які можуть розглядатися як додатковий дохід.

Система оподаткування доходів у Швейцарії має трирівневу структуру і включає федеральний, кантональний та муніципальний податки. Федеральний податок є єдиним по всій країні, тоді як ставки кантональних і муніципальних податків визначаються на місцевому рівні. У більшості випадків застосовується прогресивна шкала оподаткування, хоча в окремих кантонах можуть використовуватися фіксовані ставки. Через значну кількість кантонів і муніципалітетів загальний податковий тягар суттєво залежить від місця проживання платника податків.

Окрім податку на доходи, у Швейцарії застосовується податок на багатство, який поширюється на всі приватні активи, включаючи криптовалюту. Базою оподаткування є сукупна вартість активів станом на 31 грудня відповідного року. Податкові органи публікують орієнтовні ринкові значення основних криптовалют, які використовуються для декларування, а за їх відсутності платник податків визначає вартість самостійно на підставі ринкових даних.

платформи, де зберігається актив. Ставки податку на багатство встановлюються на рівні кантонів і зазвичай коливаються в межах від 0,3% до 1%, часто маючи прогресивний характер. При цьому передбачено неоподатковуваний мінімум, який зазвичай становить близько 100 000 швейцарських франків і може змінюватися залежно від кантону та сімейного стану платника.

Водночас існує ряд операцій з криптовалютою, які не підлягають оподаткуванню. До них належать купівля криптовалюти за фіатні кошти, продаж або обмін криптоактивів приватними інвесторами, просте утримання активу (за винятком включення до бази податку на багатство), а також перекази між власними гаманцями.

Окрему специфіку має оподаткування майнінгу. На федеральному рівні він розглядається як дохід, однак на рівні кантонів його кваліфікація може відрізнятися. У деяких кантонах, таких як Берн і Цюрих, майнінг завжди вважається діяльністю самозайнятої особи, тоді як в інших (наприклад, Люцерн або Цуг) оцінка здійснюється індивідуально залежно від масштабу та характеру діяльності. Це безпосередньо впливає на застосовуваний податковий режим і можливість врахування витрат.

Загалом, податковий режим Швейцарії є досить сприятливим для приватних інвесторів у криптовалюту завдяки відсутності податку на приріст капіталу. Водночас ключовими ризиками залишаються перекваліфікація інвестора у професійного трейдера, а також різна практика оподаткування на рівні кантонів, що створює неоднорідність податкового регулювання.

4.9. Україна;

Станом на сьогодні спеціальні правила оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні відсутні. Податковий кодекс України не містить окремих норм, присвячених криптовалютам або іншим віртуальним активам.

Єдиним законодавчим актом, у якому наразі закріплено поняття «віртуальний актив» є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів...». Відповідно до цього Закону віртуальним активом визнається цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або передавати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей.

Відповідно, такі операції оподатковуються за загальними правилами, як і будь-які інші доходи. Доходи фізичних осіб від операцій з криптовалютою оподатковуються за загальними правилами. При цьому:

податковою базою фактично виступає весь отриманий дохід (без чіткого механізму врахування витрат, як це передбачено для інвестиційного прибутку);

податковою подією визнається момент продажу криптовалюти (саме тоді виникає обов'язок зі сплати податків — відповідно до позиції податкових органів);

застосовуються ставки:

18 % - податок на доходи фізичних осіб (ПДФО);

5 % - військовий збір.

Декларування таких доходів здійснюється шляхом подання річної декларації про майновий стан і доходи.

Юридичні особи, які здійснюють операції з криптовалютою, оподатковують відповідні доходи також за загальними правилами:

сплачують податок на прибуток підприємств – 18%;

у певних випадках може виникати обов’язок зі сплати ПДВ (залежно від характеру операцій).

Фізичні особи–підприємці наразі не можуть застосовувати спрощену систему оподаткування (єдиний податок) до доходів від операцій з криптовалютами. Це пов’язано з тим, що діяльність з віртуальними активами не включена до переліку дозволених видів діяльності для спрощеної системи.

Окремо варто зазначити, що в Україні прийнято Закон України «Про віртуальні активи», який має на меті створення комплексного регулювання ринку та гармонізацію з правом ЄС (acquis communautaire). Однак цей Закон досі не набув чинності, а підхід України не передбачає повного відтворення моделі MiCA.

Таким чином, чинна модель оподаткування криптовалюти в Україні залишається фрагментарною та базується переважно на загальних нормах податкового законодавства і роз’ясненнях контролюючих органів, тоді як майбутня система передбачає більш спеціалізований і ліберальний підхід до оподаткування віртуальних активів.

4.10. Сінгапур;

У Сінгапурі сформовано один із найбільш сприятливих підходів до оподаткування криптовалюти, який ґрунтується на відсутності податку на приріст капіталу. Це означає, що прибуток від операцій з криптоактивами не оподатковується за умови, що така діяльність має інвестиційний, а не підприємницький характер. Водночас ключове значення має саме характер операцій: якщо діяльність із криптовалютою набуває ознак бізнесу (регулярність, значні обсяги, короткострокове утримання активів), відповідний дохід підлягає оподаткуванню як звичайний дохід.

Існує офіційне керівництво Inland Revenue Authority of Singapore (IRAS) - e-Tax Guide «Income Tax Treatment of Digital Tokens» (опубліковано 17 квітня 2020 року, актуальне станом на 2026 рік). Цифрові токени поділяються на три категорії:

payment tokens (платіжні токени - BTC, ETH тощо);

utility tokens (утилітарні токени);

security tokens (цінні папери у цифровій формі).

До оподатковуваних криптовалютних операцій належать, зокрема, продаж криптовалюти в межах підприємницької діяльності або активного трейдингу, отримання криптовалюти як оплати за товари чи послуги, а також майнінг, якщо він здійснюється у професійному бізнес-середовищі. У таких випадках дохід визначається за ринковою вартістю отриманих активів і включається до загального оподаткованого доходу платника.

Натомість низка операцій не підлягає оподаткуванню. До них належать довгострокові інвестиції у криптовалюту, отримання прибутку фізичними особами поза межами підприємницької діяльності, купівля криптовалюти за фіатні кошти, використання криптовалюти для оплати товарів або послуг, переміщення криптоактивів між власними гаманцями, а також майнінг, який здійснюється як хобі і не має систематичного характеру.

Система оподаткування доходів у Сінгапурі передбачає диференційований підхід залежно від статусу платника податків. Для фізичних осіб застосовується прогресивна шкала податку на доходи, тоді як для юридичних осіб встановлено фіксовану ставку податку на прибуток. Особливості передбачені для нерезидентів: дохід від зайнятості оподатковується за ставкою 15% або за прогресивною шкалою, що застосовується до резидентів (залежно від того, яка ставка є вищою), тоді як інші доходи оподатковуються за фіксованою ставкою 22%.

Додатково у Сінгапурі діє податок на товари і послуги (GST), однак операції з так званими цифровими платіжними токенами (наприклад, Bitcoin або Ether) у більшості випадків звільнені від його застосування. Водночас податок може поширюватися на супутні послуги, зокрема комісійні винагороди.

Таким чином, податковий режим Сінгапуру щодо криптоактивів характеризується відсутністю оподаткування інвестиційного прибутку, орієнтацією на оподаткування доходу від активної діяльності, гнучким підходом до визначення статусу платника податків та загалом сприятливим середовищем для розвитку криптоіндустрії.

4.11. ОАЕ.

В Об'єднаних Арабських Еміратах сформовано один із найбільш сприятливих податкових режимів для криптоактивів, який базується на загальному принципі відсутності оподаткування доходів фізичних осіб. Зокрема, у країні не застосовується податок на доходи фізичних осіб, а також відсутній податок на приріст капіталу, що означає, що прибуток від інвестицій у криптовалюту для фізичних осіб, як правило, не оподатковується.

Це означає, що операції з купівлі, продажу або зберігання криптовалюти, якщо вони здійснюються в межах особистої інвестиційної діяльності, не створюють податкових зобов'язань. Зокрема, просте володіння криптовалютою (HODLing) або її відчуження з інвестиційною метою не підлягає оподаткуванню.

Водночас важливе значення має розмежування між інвестиційною діяльністю та підприємницькою діяльністю. Якщо операції з криптовалютою набувають ознак бізнесу (наприклад, систематичний трейдинг, діяльність біржі, майнінг у промислових масштабах), такий дохід розглядається як підприємницький і підлягає оподаткуванню в межах

корпоративного податку. В ОАЕ з 2023 року діє федеральний корпоративний податок за ставкою 9% лише на оподатковуваний прибуток, що перевищує 375 000 AED (близько 102 000 USD) на рік, хоча в окремих вільних економічних зонах можливе застосування ставки 0% за умови дотримання спеціальних вимог.

Щодо конкретних криптовалютних операцій, у міжнародній практиці (яка застосовується і для розуміння підходу ОАЕ) до потенційно оподатковуваних подій у межах бізнесу належать продаж криптовалюти за фіатні кошти, використання криптовалюти для оплати товарів або послуг, отримання доходу від стейкінгу чи airdrop, а також майнінг, який розглядається як дохід від діяльності.

Окрему увагу слід звернути на непряме оподаткування. У ОАЕ діє податок на додану вартість (VAT) за базовою ставкою 5%, однак операції з криптовалютами, як правило, звільнені від оподаткування ПДВ, що додатково знижує податкове навантаження на інвесторів та бізнес.

Водночас майнінг не завжди підпадає під VAT-пільги і може розглядатися як окрема діяльність, що потребує аналізу з точки зору податкових зобов'язань.

Загалом податковий режим ОАЕ щодо криптоактивів характеризується такими рисами: відсутність оподаткування доходів фізичних осіб і приросту капіталу, наявність корпоративного податку для бізнес-діяльності, можливість застосування пільгових режимів у вільних економічних зонах, а також звільнення більшості криптооперацій від ПДВ. Такий підхід робить ОАЕ однією з найбільш привабливих юрисдикцій для криптоінвесторів і криптобізнесу у світі.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОАКТИВІВ В УКРАЇНІ

4.12. Регулювання криптоактивів та податкові аспекти відповідно до Законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» № 10225-д.

Законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні» № 10225-д. регулює не тільки податково-правові аспекти, але й вносить зміни до законодавства

Ключові положення:

1. Загальні аспекти:

- уточнено визначення поняття «віртуальний актив»;
- наведено наступну класифікацію віртуальних активів (поділ на три типи):

(А)Токени з прив'язкою до активів – їхня вартість стабілізується шляхом прив'язки до активів, таких як валюта чи майно;

(Б) Токени електронних грошей – прив'язані до однієї офіційної валюти для забезпечення стабільності;

(В) Інші токени – категорія, визначена Регулятором, що охоплює активи, які не належать до перших двох типів.

- ЗУ «Про віртуальні активи» буде перейменовано на ЗУ «Про ринки віртуальних активів».

2. Податкові аспекти:

- оподатковується позитивний фінансовий результат (прибуток) від операцій з ВА за результатами року, тобто усі доходи від продажу ВА протягом року зменшуються на здійснені протягом року витрати на придбання ВА.

- збитки минулих періодів враховуються до повного погашення;

- оподаткування позитивної різниці за ставкою 18 % ПДФО та 5 % ВЗ;

- податковий агент відсутній, платник самостійно декларує та сплачує податки.

II. Не оподатковуються:

а) доходи від операцій з обміну ВА на інші ВА;

б) дохід від продажу ВА в межах однієї мінімальної заробітної плати;

в) вартість віртуальних активів, отриманих внаслідок їх емісії (створення) або безоплатного отримання платником податку від їх емітентів або Oferentiv ta/abo otrimani platnikom podatkovid ix emitentiv abo oferentiv virtualnih aktiviv виключно в обмін на його персональні дані;

III. Спеціальна податкова амністія:

- для віртуальних активів, що були придбані до набрання чинності новим законом, передбачається, що у разі продажу таких віртуальних активів протягом 2026 року фізичні особи матимуть право обрати пільгову ставку 5% ПДФО + 5 ВЗ (в загальному порядку);

Положення Законопроекту:

«36. До складу загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку за 2026 податковий (звітний) рік платник податків має право включити доходи у розмірі суми грошових коштів, отриманих від операцій з продажу (відчуження) в обмін на валютні цінності віртуальних активів, що були придбані таким платником до набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні". Такі доходи відображаються у податковій декларації про майновий стан і доходи за 2026 рік окремо від інших доходів і витрат та підлягають оподаткуванню за ставкою, визначеною пунктом 167.2 статті 167 цього Кодексу. При цьому такі доходи не враховуються при визначенні об'єкта оподаткування за правилами пункту 170.2-1 статті 170 цього Кодексу.

Порядок визначення та підтвердження дати придбання віртуальних активів затверджується регулятором ринків віртуальних активів, визначеним Законом України "Про ринки віртуальних активів".

Реалізація положень, передбачених цим пунктом, не є підставою для повного або часткового невиконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та недотримання вимог законодавства у сфері реалізації і моніторингу ефективності персональних, спеціальних, економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій).

Якщо платник не скористався правом, передбаченим абзацом першим цього пункту, то такі доходи оподатковуються на загальних підставах відповідно до пункту 170.2-1 статті 170 цього Кодексу».

4.13. Система державного регулювання

Система державного регулювання віртуальних активів в Україні перебуває на етапі становлення. Базовим нормативним актом є Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX від 17 лютого 2022 року, який наразі не набрав повної чинності у зв'язку з відсутністю узгоджених змін до Податкового кодексу України.

Законопроект № 10225-д (прийнятий у першому читанні 3 вересня 2025 року) передбачає запровадження двоступеневої системи регулювання та нагляду за ринком віртуальних активів.

Першим регулятором визначено Національний банк України, який виконуватиме роль фундаментального регулятора, відповідального за стабільність грошово-кредитної системи та інтеграцію віртуальних активів у фінансовий сектор. До його компетенції належатиме регулювання віртуальних активів, забезпечених валютними цінностями (зокрема стейблкоїнів), а також токенів електронних грошей (ЕМТ).

Основні повноваження НБУ включатимуть:

визначення порядку обміну віртуальних активів на фіатні кошти;

встановлення вимог до кібербезпеки постачальників послуг;

нагляд за платіжними операціями з використанням цифрових активів;

мінімізацію ризиків для фінансової системи, зокрема тих, що пов'язані з волатильністю крипторинку.

Другим регулятором має стати спеціально визначений державний орган, однак станом на сьогодні його остаточно не визначено на законодавчому рівні. У зв'язку з цим доцільним є аналіз повноважень Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку як органу, який найбільш імовірно виконуватиме відповідні функції.

Передбачається, що НКЦПФР здійснюватиме регулювання більшості видів віртуальних активів, зокрема:

незабезпечених віртуальних активів (наприклад, Bitcoin, Ethereum);

активів, що мають ознаки фінансових інструментів (security-токенів).

До ключових функцій НКЦПФР належатимуть:

ліцензування постачальників послуг у сфері віртуальних активів;

ведення державного реєстру таких постачальників;

здійснення нагляду та застосування санкцій за порушення вимог законодавства;

встановлення правил емісії токенів та вимог до розкриття інформації.

Окрему роль у системі регулювання відіграє Державна служба фінансового моніторингу України, яка забезпечує фінансовий контроль у сфері обігу віртуальних активів та здійснює нагляд за дотриманням вимог у сфері протидії відмиванню доходів (AML) та фінансуванню тероризму (CFT).

До її повноважень належать:

моніторинг підозрілих фінансових операцій;

впровадження та контроль процедур ідентифікації клієнтів (KYC);

аналіз ризиків використання віртуальних активів для обходу санкційних обмежень.

Важливим елементом майбутнього регулювання є посилення вимог до постачальників послуг у сфері віртуальних активів (бірж, обмінників, провайдерів гаманців). Ліцензування таких суб'єктів передбачатиме підвищені стандарти прозорості, кібербезпеки та фінансового контролю.

Законопроект також встановлює вимоги до організаційно-правової форми таких суб'єктів. Вони повинні бути зареєстровані в Україні у формі акціонерного товариства або товариства з обмеженою чи додатковою відповідальністю. Обов'язковими умовами є наявність місцезнаходження в Україні, щонайменше одного директора-резидента та здійснення фактичного управління діяльністю з території України.

Крім того, суб'єкти ринку зобов'язані впроваджувати процедури фінансового моніторингу відповідно до законодавства, включаючи ідентифікацію клієнтів (KYC), моніторинг транзакцій і повідомлення про підозрілі операції. Це відповідає курсу гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу, зокрема директивами AMLD та регламентом MiCA.

Іноземні криптопровайдери зможуть здійснювати діяльність на території України лише за умови проходження процедури авторизації. При цьому пріоритет надаватиметься компаніям, зареєстрованим у державах-членах ЄС або інших юрисдикціях, визначених регулятором як такі,

що відповідають належному рівню регулювання.

Таким чином, система державного регулювання криптоактивів в Україні переходить від «сірої» зони до прозорого європейського формату. Після остаточного прийняття законопроекту № 10225-д та визначення основного регулятора (ймовірно НКЦПФР) ринок отримає чіткі правила ліцензування, нагляду та захисту прав учасників, що створить умови для легального розвитку криптоіндустрії в Україні.

4.14. Перспективи гармонізації з MiCA Regulation

Процес гармонізації законодавства України з MiCA Regulation є ключовим елементом європейської інтеграції та формування стабільного регуляторного середовища для розвитку криптоіндустрії. Йдеться не лише про формальне запозичення норм, а про системну адаптацію національної правової моделі до підходів, сформованих у межах Європейський Союз.

Гармонізація має комплексний характер і передбачає трансформацію одразу кількох взаємопов'язаних елементів регулювання.

Передусім, важливим є узгодження термінології та класифікації криптоактивів. Імплементація підходів MiCA передбачає закріплення чітких категорій активів (зокрема ART та EMT), що дозволяє усунути правову невизначеність і забезпечити єдність правозастосування.

Наступним кроком є формування ефективної інституційної моделі. Вона полягає у розподілі повноважень між регуляторами відповідно до функціонального підходу MiCA та забезпеченні їх належної спроможності. У цьому контексті ключову роль відіграють Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Національний банк України.

Паралельно необхідно запровадити прозору систему ліцензування та нагляду за постачальниками криптопослуг (CASPs), яка охоплює вимоги до капіталу, управління ризиками, внутрішнього контролю та захисту прав споживачів.

Важливим елементом є також інтеграція вимог у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму відповідно до стандартів FATF, що мають бути поєднані з ширшими вимогами до корпоративного управління та доброчесної поведінки учасників ринку.

Окрему роль відіграє формування податкової моделі, яка повинна бути стабільною, передбачуваною та водночас не стримувати інновації. Не менш значущим є запровадження ефективних механізмів захисту інвесторів, зокрема через вимоги до розкриття інформації у white paper та встановлення відповідальності емітентів.

На цьому тлі Україна вже здійснила певні кроки у напрямі гармонізації. Зокрема, Закон України «Про віртуальні активи» та законопроект № 10225-д (прийнятий у першому читанні у 2025 році) закладають основу для наближення до стандартів MiCA. Законопроект вводить визначення віртуального активу як цифрової речі та частково імплементує європейську класифікацію (EMT, ART, службові токени, NFT).

Водночас поточна модель регулювання ще не є повністю узгодженою з європейською. Основні розбіжності проявляються у термінології (використання поняття «віртуальні активи» замість «криптоактиви»), особливостях класифікації, а також наявності цивільно-правових колізій щодо правової природи таких активів.

Додатковими викликами є фрагментарність законодавства, недостатній рівень розвитку інфраструктури моніторингу криптовалютних операцій та обмежена інституційна спроможність регуляторів. Це потребує як нормативного доопрацювання, так і посилення експертного та технічного потенціалу державних органів.

Попри це, перспективи гармонізації залишаються позитивними. Після остаточного прийняття законопроекту № 10225-д Україна зможе сформувати цілісну систему регулювання, яка включатиме єдину модель ліцензування, чіткі правила емісії криптоактивів і стейблкоїнів, а також узгоджене податкове регулювання.

Для ринку це означатиме як переваги, так і нові вимоги. З одного боку, очікується підвищення рівня захисту, зростання довіри інвесторів і інтеграція до європейського ринку. З іншого - посиляться комплаєнс, розширяться процедури ідентифікації та зменшиться рівень анонімності операцій.

У стратегічному вимірі гармонізація з MiCA сприятиме трансформації українського крипторинку у прозорий і передбачуваний сегмент європейського цифрового простору. Це створить умови для залучення інвестицій, розвитку легального бізнесу та інтеграції з традиційною фінансовою системою.

Таким чином, гармонізація з MiCA є не лише виконанням міжнародних зобов'язань України, а й важливим інструментом підвищення її конкурентоспроможності на глобальному ринку криптоактивів.